

Piotr Kowolik

Prof. dr hab. Jan Poplucz (1932–2008)
– pedagog, dydaktyk, pedeutolog –
wspomnienie

Nauczyciel i Szkoła 1-2 (38-39), 235-239

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Piotr KOWOLIK

Prof. dr hab. Jan Poplucz (1932–2008) – pedagog, dydaktyk, pedeutolog – wspomnienie

Po krótkiej i ciężkiej chorobie 9 marca 2008 roku zmarł w Tychach prof. dr hab. Jan Poplucz – długoletni, zasłużony i ceniony pracownik naukowy szkolnictwa wyższego na Śląsku.

Rozważmy profesorską drogę życia i działalność J. Poplucza. Był zawsze wierny naukowej prawdzie. Był aktywnym i wrażliwym uczestnikiem przemian – zawsze wierny profesorskiej etyce tworzenia humanistycznych wartości i świadczenia czynnej dobroci.

Jan Poplucz urodził się 21 grudnia 1932 roku w Koziborze – syn Augustyna i Weroniki z domu Cichy. Przed podjęciem pracy zawodowej na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach pracował w szkole podstawowej na stanowisku nauczyciela, następnie pełnił funkcję zastępcy kierownika szkoły. Pracował również w Związku Nauczycielstwa Polskiego w Tychach, a następnie w Instytucie Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych w Katowicach.

Promotorem Jego pracy magisterskiej był prof. dr hab. Jan Zborowski, dySSERTACJI doktorskiej – prof. dr hab. Jan Bohucki (1970 r.) w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Katowicach.

Jako adiunkt rozpoczął pracę w 1970 roku na Uniwersytecie Śląskim na Wydziale Pedagogiki i Psychologii w Katowicach.

Rozprawa habilitacyjna przygotowana została pod kierunkiem prof. dr hab. Wincentego Okonia na temat: „Organizacja zespołów nauczycielskich” i obroniona w Uniwersytecie Warszawskim w 1975 roku. Tytuł profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych („belwederskiego”) nadano J. Popluczowi 11 lipca 1985 roku w Warszawie. Przez wiele lat był kierownikiem Katedry Organizacji i Kierowania Placówkami Oświatowymi Uniwersytetu Śląskiego, aż do chwili przejścia na emeryturę w 2003 roku.

Profesor J. Poplucz reprezentował następujące specjalności pedagogiczne: pedagogikę, dydaktykę, pedeutologię i pedagogikę pracy.

Podjął również pracę dydaktyczną i naukową od 1 października 2001 roku w Górnośląskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej imienia Kardynała Augusta Hłonda w Mysłowicach, gdzie pracował do 30 września 2006 roku.

Dorobek naukowy Profesora w całości z pedagogiki był przede wszystkim wynikiem oryginalnych badań empirycznych, w tym również eksperymentalnych, i objął kilka komplementarnych nurtów tematycznych.

Terenem swojej pierwszej eksploracji badawczej Profesor uczynił zagadnienia procesu pedagogicznego w zakładzie pracy, które nie uwzględniały naukowych podstaw – *Wychowawcza rola przedsiębiorstwa* (Warszawa 1978); *Planowanie działań pedagogicznych w zakładzie pracy* (Warszawa 1981); *Wybrane zagadnienia pedagogiki zakładu pracy* (Katowice 1978). Główną zasadą zorganizowanej działalności jest planowanie – podstawowe ogniwo wszelkiej sprawnej działalności. Planowanie jest jednym z warunków sprawności, a ta zaś to jedna z podstaw efektywności działania.

Praca z ludźmi, zwłaszcza kierowanie nimi w toku wykonywania zadań zawodowych, wymaga dużej wiedzy i doświadczenia. Od jej poziomu zależy niejednokrotnie powodzenie zawodowe zakładu, stan stabilizacji załogi.

Badania J. Poplucza na temat zakładu pracy ukierunkowane były na systemowe (całościowe) podejście do problematyki pedagogicznej zakładu. Tylko takie podejście Autora pozwoliło na zwiększenie celowości, poprawę sposobów oddziaływania, a także skuteczności wychowawczej zakładu. Wyniki uzyskanych badań skupione były na zagadnieniach planowania pedagogicznego w odniesieniu do systemu wychowawczego, efektów wychowania, postaw i oczekiwań zawodowych pracowników, warunków decydujących o celowo zorganizowanej działalności wychowawczej, działaniach pedagogicznych. Prace Autora z tego zakresu wzbudzają refleksję organizatorów działalności wytwórczej nad zagadnieniem wychowania i bardziej racjonalnego kierowania wychowawczego w celu spełnienia postulatów zwiększających wydajność przez godzenie wzajemnych potrzeb i oczekiwań.

Przedsiębiorstwa (zakłady pracy) w badaniach Profesora analizowane były w kategoriach organizacyjnych, ekonomiczno-technologicznych, socjopsychologicznych i wychowawczych. Przedstawiony sposób rozumienia działalności wychowawczej zakładu oraz jej planowania wskazuje, że na każdym stanowisku możliwa i potrzebna jest zorganizowana praca wychowawcza, skonkretyzowana, powiązana z ogólnymi celami społecznymi i wychowawczymi. Tylko tego rodzaju systematyczna działalność pozwoliła dokładniej poznać każdego pracownika, określić jego postawy, dostosować działania wychowawcze przyczyniające się do jego rozwoju i doskonalenia.

Zupełnie nowe, interesujące z różnych punktów widzenia tereny naszej rzeczywistości pedagogicznej i dydaktycznej odkrywał profesor Jan Poplucz w swoich studiach nad konfliktami oraz nad organizacją czynności nauczycielskich i optymalizacją działania pedagogicznego na lekcji.

Problematyka pedeutologiczna zaznaczona została w twórczości naukowej Profesora takimi publikacjami książkowymi, jak między innymi:

Konflikty w zespołach nauczycielskich: wpływ konfliktów na funkcję pedagogiczną szkoły (Warszawa 1973);

Organizacja czynności nauczycielskich: zastosowanie teorii czynności i prakseologii do pedagogiki (Warszawa 1978);

Optymalizacja działania pedagogicznego na lekcji (Warszawa 1984);

Struktura systemu społecznego zespołów nauczycielskich a kierowanie szkołą (Katowice 1975);

Organizacja zespołów nauczycielskich w szkole: wpływ integracji zespołów na postawy nauczycieli wobec pracy pedagogicznej (Warszawa 1975).

Jednym z podstawowych czynników warunkujących wydajność pracy jest atmosfera, w jakiej ludzie się znajdują.

To właśnie od stosunków łączących pracowników uzależnione są ich samopoczucie, zadowolenie, a w konsekwencji – spełnianie obowiązków.

Poznawanie stosunków współzycia w zespole nauczycielskim ma znaczenie zasadnicze, gdyż w zależności od nich kształtuje się atmosfera wychowawcza w całej szkole. Ujawnianie mechanizmów zakłócających kontakty w gronie nauczycielskim ma duże znaczenie praktyczne, ponieważ ułatwia dokonanie ich właściwej diagnozy, zastosowanie odpowiednich środków profilaktycznych i terapeutycznych.

Oprócz wspomnianych mechanizmów powodujących konflikty wynikające z obiektywnej sytuacji, położenia osobistego, jak i stanów psychicznych ludzi, szczególnie motywacji i dążeń, interesów, poglądów, doświadczeń i nastrojów, w odniesieniu do nauczycieli dochodzą czynniki specyficzne. Czynniki te związane są z pracą nauczyciela i towarzyszącym jej napięciem emocjonalnym, z obowiązkiem oddziaływania na wychowanków i stałego doskonalenia samego siebie, a także z warunkami zawodowymi.

Te i inne komplikacje tkwiące w zawodzie nauczycielskim skłoniły Profesora do badań nad życiem i pracą nauczycieli w aspekcie przebiegających między nimi kontaktów i przeżywanych przez nich konfliktów.

Poziom nauczania wyznaczają nie tylko pedagogiczne i materialne warunki szkoły, lecz także, a może przede wszystkim – wartości nauczycieli i ich samopoczucie, będące podstawowym elementem identyfikowania się z zawodem. Jednym z czynników kształtujących zadowolenie z pracy są prawidłowe kontakty w gronie pedagogicznym.

Stosunki współzycia nauczycieli w radach pedagogicznych są pod wieloma względami specyficzne, tak pod względem treści, przebiegu i uwarunkowań, jak i skutków.

Przedmiotem przeprowadzonych badań przez J. Poplucza były układy wzajemnych stosunków między nauczycielami, które prowadziły do konfliktów i hamowały normalny tok pracy szkolnej, a tym samym stanowiły przeszkodę w realizacji założeń dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych.

Profesor, analizując sytuacje konfliktowe, ograniczył się do stosunków panujących w zespołach nauczycielskich.

Badaniom i analizom przyświecały cele dotyczące rejestracji ilościowych rozmiarów konfliktów i ich przyczyn; typów konfliktów pod względem ich ostrości (tj. siła przebiegu, zasięg, czas trwania), ustalenia czynników ułatwiających przebieg kontaktów oraz sposobów rozwiązywania konfliktów.

Kompleksowe badania prowadzone przez J. Poplucza dotyczyły interakcji zachodzących w radach pedagogicznych i ich konsekwencji pedagogicznych. Sądzę, że przeprowadzone badania dotyczące konfliktów ułatwiły nauczycielom refleksję nad stosunkami współżycia w ich własnych zespołach i stanowiły pomoc w rozwiązywaniu spraw konfliktowych.

J. Poplucz w swoich dociekaniach naukowych skupił się nad organizacją czynności nauczycielskich w procesie dydaktyczno-wychowawczym szkoły. Działania pedagogiczne dotyczyły lekcji szkolnych, działań nauczyciela i uczniów we wzajemnych relacjach.

Profesor nie ograniczał się jedynie do przedstawiania wzorów działań pedagogicznych słabo akcentowanych w literaturze. Poglądy na temat działania pedagogicznego nauczycieli i uczniów na lekcjach w szkole nie są wyłącznie następstwem analiz teoretycznych J. Poplucza, lecz w dużym stopniu są wynikiem badań empirycznych prowadzonych w tej dziedzinie od wielu lat. Monografie Autora są rezultatem konfrontacji założeń teoretycznych z doświadczeniem praktycznym.

Wszelkie działania pedagogiczne stanowią wiodące zagadnienia pedagogiki i praktyki pedagogicznej. Praca pedagogiczna składa się z różnorodnych działań nauczycieli i uczniów. W działaniu Autor wyodrębniał takie składniki, jak: opracowanie informacji, które są przedmiotem kształcenia i wychowania, motywowanie, kontrola i korekta wyników. Elementy te w praktyce przybierają postać czynności, zabiegów, poczynań modyfikowanych w określonych okolicznościach procesu dydaktyczno-wychowawczego, lekcji w zależności od celów oraz warunków wpływających na przebieg i wynik tej pracy.

J. Poplucz twierdził, że poznanie składników i organizacji działania pedagogicznego pozwoliło na przełamanie obserwowanej w praktyce jednostronności dydaktycznej. Działanie pedagogiczne nauczyciela i uczniów obejmuje łącznie kształcenie umysłu i charakteru. Tylko właściwe zaprojektowanie i realizowane działanie pedagogiczne pozwala równocześnie osiągnąć zadania dydaktyczne i wychowawcze.

Długoletnie badania prowadzone przez J. Poplucza a dotyczące zasad organizowania działań nauczyciela i uczniów nie oznaczają, iż nauczyciel może bez własnego wysiłku odwzorowywać organizacje czynności na każdym zajęciach. Optymalizowanie działań pedagogicznych oznacza lepszą organizację, dokładniejsze ustalenie celów i stwarzanie potrzebnych warunków.

Do uprawianej przez siebie dyscypliny naukowej (pedagogika – pedeutologia – dydaktyka) podchodził refleksyjnie. Był autorem dużej liczby studiów, esejów naukowych, raportów, recenzji i artykułów w czasopismach, np. „Edukacja i Dialog”, „Dyrektor Szkoły”, „Chowanna”, „Nowa Szkoła”, „Wychowanie Na Co Dzień”.

Opublikował 10 książek oraz 180 artykułów. Był promotorem trzech prac doktorskich i kilku recenzji profesorskich. Uczestniczył w konferencjach

naukowych szczególnie organizowanych w Polskim Towarzystwie Pedagogicznym.

W Górnos Śląskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej im. Kardynała Augusta Hlonda w Mysłowicach prowadził wspólnie ze studentami badania na temat sytuacji dzieci w rodzinach objętych pomocą społeczną oraz defektów i dezintegracji wartości u młodzieży objętej procesem resocjalizacji. Opublikowane prace naukowe Profesora stanowią mogą dla innych badaczy wspaniałą podstawę do uogólnień.

Profesor Poplucz posiadał znaczne i znaczące osiągnięcia w dziedzinie kształcenia absolwentów Uniwersytetu Śląskiego (400 magistrów) i w GWSP w Mysłowicach (70 licencjatów).

Był człowiekiem skromnym, pracowitym, uczciwym, bezpośrednim. Pożegnaliśmy kogoś bliskiego. Pozostała po Nim pamięć i niech trwa wśród nas na zawsze.

Cześć Jego Pamięci.